

ע"פ 7056/17 - איוון מנדריצ'נקו נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 7056/17

לפני:

כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד השופט ג' קרא
כבוד השופט ד' מינץ

המערער:

איוון מנדריצ'נקו

נ ג ד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע
בת"פ 51446-03-16 שניתן ביום 14.6.2017 על ידי
כב' השופטת דינה כהן

תאריך הישיבה:

י"ג בשבט התשע"ח (29.1.2018)

בשם המערער:

עו"ד דמיטרי ורניצקי

בשם המשיבה:

עו"ד אופיר טישלר

פסק-דין

השופט ג' קרא:

1. ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (כב' השופטת דינה כהן) בת"פ 51446-03-16 מיום 14.6.2017, במסגרתו הוטלו על המערער 44 חודשי מאסר והופעל עונש מאסר מותנה בן 8 חודשים במצטבר - סה"כ 52 חודשי מאסר והוא חוייב בתשלום פיצויים בסך של 50,000 ש"ח.

רקע והליכים קודמים

2. במסגרת הסדר טיעון הוגש נגד המערער ונגד אלכסנדר קובלנקו (להלן: קובלנקו) כתב אישום בו הורשע המערער באחת עשרה עבירות של סחיטה באיומים לפי סעיף 428 סיפא לחוק העונשין התשל"ז-1977 (להלן: החוק). קובלנקו הורשע בחמש עבירות לפי סעיף 428 סיפא לחוק. עם קובלנקו נערך הסדר טיעון לעונש, אליו אתייחס בהמשך. עם המערער לא נערך הסדר טיעון לעונש.

על פי עובדות כתב האישום, סמוך לינואר 2016 קשרו המערער ואחרת יחד עם גורמים עבריינים מחו"ל (להלן: גורמים מחו"ל) קשר לסחוט כספים מקשישים דוברי רוסית המתגוררים בישראל. כחודש לאחר מכן הצטרף קובלנקו לקשר האמור.

המערער, האחרת וקובלנקו בשיתוף פעולה עם גורמים מחו"ל הטילו אימתם על קשישים שחלקם בשנות התשעים לחייהם ועקב כך שילמו להם הקשישים סכום כולל של כ- 118 אלף ש"ח, 18 אלף דולר ו- 1,200 יורו באחד עשרה מעשי סחיטה שונים.

תכנית הסחיטה התבצעה כך שגורמים מחו"ל התקשרו לקשישים, בידיעת המערער, האחרת וקובלנקו, התייצגו באוזניהם כעורכי דין ורופאים, שמתקשרים בענייניו של קרוב משפחתו של הקשיש וטענו בכזב כי אותו קרוב היה מעורב בתאונה, שהוא נפגע ו/או שפגע באחרים, ולצורך טיפול רפואי דחוף, בו או בנפגע, יש צורך בתשלום כספים ואם הכספים לא ישולמו באופן מיידי תוגש תלונה במשטרה וקרוב משפחתם ייאסר למספר שנים. בחלק מהשיחות הושמעו לקשישים קולות של אנשים הזועקים לעזרה והוצג בפניהם מצג שווא שמדובר בקרוב משפחתם שהיה מעורב בתאונה. בחלק מהמקרים נאסר על הקשישים לנתק את השיחה או לפנות למשטרה ונאמר להם כי עליהם למסור הכספים לנציג שישלח אליהם לצורך קבלת הכספים באופן דחוף.

"הנציגים" שהגיעו לקבל את הכספים מהקשישים היו המערער, האחרת וקובלנקו. השלושה התחלקו ביניהם בכספים וחלק מהם שלחו לגורמים בחו"ל. מקור הכספים שמסרו הקשישים במסגרת מעשי הסחיטה הנ"ל בא מקצבאות שונות וחסכוניות שנצברו בעמל רב במשך שנים ארוכות.

גזר דינו של ביהמ"ש המחוזי

3. ביום 14.6.2017 ניתן גזר דין בעניינם של המערער וקובלנקו. המערער נדון כאמור ל- 44 חודשי מאסר לריצוי בפועל, הופעל לו מאסר על תנאי של 8 חודשים במצטבר, כך שסה"כ ירצה 52 חודשי מאסר; דינו של קובלנקו נגזר בהתאם להסדר טיעון שנחתם עמו ל- 14 חודשי מאסר, לאחר שהפקיד פיצויים בסך של 45 אלף ש"ח.

בהתייחסו לערכים המוגנים שנפגעו קבע ביהמ"ש, כי עבירות הסחיטה באיומים פגעו באופן ניכר בקניינם הפרטי של הקשישים ובבטחונם האישי, הן הפיסי והן הנפשי. לענין נסיבות ביצוע העבירות ציין, כי אלו בוצעו לאחר תכנון מוקדם, שכלל איתור הקשישים וניצול חולשתם וגילם המבוגר. בחלק מהמקרים הכספים שנלקחו היו כספי פנסיה, כספים שנשמרו עבור בן משפחה ואף כספים שנשמרו עבור הוצאות לוויה וקבורה.

לאחר שסקר את מדיניות הענישה הנוהגת ועונשים שהוטלו על מעורבים אחרים במסגרת פרשיה זו, לרבות עונשים שהוטלו במסגרת הסדרי טיעון, ובהתחשב בעקרון אחידות הענישה ובשינויים המחויבים מהנסיבות, קבע ביהמ"ש שדינו של מי מהנאשמים שהפקיד פיצויים "כאן ועכשיו" צריך להיות שונה ולקולא ממי שאינו עושה כן, וזאת לאור הנסיבות המיוחדות של המקרה, גילם של הקשישים והרצון לפצותם מהר ככל שניתן כדי שיוכלו ליהנות מכספם בעודם בחיים. לאחר כל האמור קבע ביהמ"ש, כי מתחם העונש בעניינו של המערער נע בין 33 חודשי מאסר לחמש שנות מאסר. לאחר שנתן משקל לעברו הפלילי של המערער ולקיומו של מאסר מותנה מחד גיסא, ומאידך גיסא להודאתו, שייתרה העדת הקשישים בבית המשפט, מיקם את עונשו בשליש התחתון של המתחם וגזר את עונשו כאמור לעיל.

טענות הצדדים

4. המערער טען, כי גזר דינו של בית המשפט המחוזי החמיר עימו יתר על המידה וכי הוא סוטה מעקרון אחידות הענישה, לאור עונשים שנגזרו על מעורבים אחרים באותה פרשה (בייחוד עונשו של קובלנקו). עוד הוסיף וטען המערער, כי העובדה שלא עלה בידו להפקיד פיצוי מפאת חסרון כס אינה צריכה לעמוד לו לרועץ וכי התחשבות בנתון זה בגזירת העונש הינה בבחינת "קניית חירות בכסף". כך גם טען כי לא ניתן משקל להודאתו ולכך שחלקו היחסי בביצוע העבירות היה קטן, מאחר והיה מעורב פיזית בקבלת הכספים לידי רק באחד מכל אותם 11 אישומים בהם הורשע, להבדיל מקובלנקו שהיה מעורב פיזית בקבלת הכספים במספר מקרים.

5. בתשובתו ביקש ב"כ המשיבה לדחות את הערעור בהיות עונשו של המערער מתון וקל, שהושפע לקולא דווקא מהעונשים שנגזרו על מעורבים אחרים באותה פרשה, תוך שהדגיש כי עמדת המדינה לעונש בעניינם של כלל המעורבים בפרשה זו, נבעה מרצונה לפצות את הקשישים במהרה, ולשם כך נכונה המדינה להקל עם כל מעורב שהחזיר כספים ופיצה את הקשישים, ואלמלא כן, עונשו של המערער יכול היה להיות חמור יותר. כן עמד ב"כ המשיבה על ההבחנות שעשה ביהמ"ש קמא בין עניינו של המערער, שלא החזיר מאום, לחלקו של קובלנקו וחלקם של מעורבים אחרים בתיקים אחרים.

דין והכרעה

6. אין דרכה של ערכאת הערעור להתערב בעונש שהטילה הערכאה הדיונית אלא במקרים חריגים שבהם נפלה טעות מהותית בגזר הדין או שהעונש שהוטל סוטה סטייה ברורה ממדיניות הענישה הראויה (ראו למשל ע"פ 9097/05 מדינת ישראל נ' ורשילובסקי (לא פורסם, 3.7.2006); ע"פ 3091/08 טרייגר נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 29.1.2009)). איננו סבורים כי העונש שהוטל חמור יתר על המידה שסוטה ממדיניות הענישה הראויה המצדיקה התערבות בו.

7. המעשים שביצע המערער יחד עם חבר מרעיו הינם מעשים בזויים ושפלים המחייבים הוקעה ותגובה עונשית הולמת. המערער וחבריו בחרו את קורבנותיהם מתוך אוכלוסייה מוחלשת, קשישים, לעיתים אף קשישים מופלגים, הפעילו נגדם מערכת סחיטה מתוכננת ומתוחכמת, וגזלו מהם את "כבשת הרש". הפגיעה באוכלוסייה מוחלשת במיוחד לאור מקור הכספים שנגזלו, כספי פנסיה וחסכוניות שנצברו שקל לשקל לאורך זמן, כספים שנשמרו עבור בן או בת לעת הצורך, ואף כאלו שנשמרו לכבוד אחרון, מהווה פגיעה ניכרת בקניינם, בבטחונם האישי ובחופש רצונם של הקשישים שנשחטו.

8. אין בטענת המערער כי לא היה לו מפגש או אינטראקציה עם מי מהקשישים, כדי לאבחנו לקולא ממעורבים אחרים, שהיתה להם אינטראקציה כזו. העובדה שהיה מעורב פיסית בקבלת כספים מידי הקשישים רק באחת מאותן 11 הזדמנויות בהן היה מעורב, איננה נסיבה מקלה. המערער הודה והורשע בכך שהיה חלק מקשר שנקשר בינו לבין אחרים לצורך הוצאתן לפועל של 11 עבירות סחיטה וכמתחייב מכך, הורשע המערער גם בעבירה של קשירת קשר. המערער היה חלק מחבורה שפעלה בצוותא ושלכל אחד מהם חלק בביצוע. העובדה שהיה מעורב פיסית רק באחד המקרים בקבלת הכסף אין בה כדי להעלות או להוריד מחומרת מעשיו.

9. גם הטענה לאפליה ולסטייה מעקרון אחדות הענישה דינה להידחות. המערער הפנה את עיקר טיעונו לפערים בענישה בינו לבין קובלנקו והעונשים שהוטלו על יתר המעורבים, אלא שביהמ"ש המחוזי היה ער לעונשים שהוטלו בפרשיה זו והתייחס אליהם בגזר דינו. בת"פ (מחוז-ב"ש) 57320-02-16 מדינת ישראל נ' אנטונוב (5.6.2017), שם הורשע נאשם ב- 85 עבירות סחיטה לפי סעיף 428 סיפא ו- 88 עבירות סחיטה לפי סעיף 428 רישא ונדון בהסדר לשש וחצי שנות מאסר ופיצוי בסך 200,000 ש"ח שמתוכם הופקדו 150,000 ש"ח כתנאי להסדר; ת"פ 57310-02-16 (מחוז-ב"ש) מדינת ישראל נ' לוגבינוב (18.1.2017), שם הורשע נאשם ב- 21 עבירות סחיטה לפי סעיף 428 סיפא ו- 16 עבירות סחיטה לפי סעיף 428 רישא ונדון בהסדר טיעון לארבע וחצי שנות מאסר ולפיצוי בסך 50,000 ש"ח. נאשם נוסף באותו תיק הורשע בעבירה של סיוע לסחיטה באיומים לפי סעיף 428 סיפא ובשבע עבירות של סיוע לסחיטה באיומים לפי סעיף 428 רישא ונדון על פי ההסדר טיעון ל- 13 חודשי מאסר ולפיצוי בסך 10,000 ש"ח. ככל שהדברים מכוונים לעונשו של קובלנקו, אעמוד על האבחנות בין השניים. המערער הורשע ב- 11 עבירות בעוד קובלנקו הורשע ב- 5 עבירות בלבד; המערער הוא מיוזמי הקשר הראשונים, ואילו קובלנקו הצטרף לקשר רק חודש לאחר מכן; למערער עבר פלילי ומאסר על תנאי, בעוד קובלנקו נעדר עבר פלילי; המערער לא הפקיד מאום לטובת פיצוי למתלוננים, ואילו קובלנקו הפקיד סכום של 45 אלף ש"ח, שלטענת בא כוחו הינו הרבה מעבר לחלקו היחסי בכתב האישום. נסיבות אלו רלבנטיות למידת העונש ומצדיקות פער בענישה בין השניים.

10. ביהמ"ש גזר את דינו של המערער תוך התחשבות במדיניות הענישה הנוהגת בדרך כלל, ובפרט בעונשים שהוטלו באותו פרשיה ומבלי להתעלם מעקרון אחדות הענישה, הדבר נעשה תוך שמירה על יחס של שקילות בין המעורבים השונים. כך נקבע על ידי בית משפט זה בע"פ 2580/14 חסן נ' מדינת ישראל (23.9.2014):

"עקרון אחדות הענישה הוא עקרון יסוד במשפט הפלילי אשר נועד להבטיח שוויון בפני החוק ולמנוע שרירות בענישה. עקרון זה מורה כי יש להחיל שיקולי ענישה דומים על מי שביצעו עבירות דומות במהותן, בנסיבות דומות ובעלי נסיבות אישיות דומות. עקרון זה מקבל משנה חשיבות כאשר מדובר בנאשמים שונים המורשעים בגדרה של אותה פרשה. במצב דברים זה מצדד עקרון אחדות הענישה בהטלת עונשים דומים על מי שביצעו מעשים דומים וכן בשמירה על יחס של שקילות בין מבצעייהם של מעשים הנבדלים זה מזה במניינם, חומרתם או בנסיבותיו האישיות של המבצע" (ההדגשה אינה במקור, ג'.ק.).

כאן המקום להזכיר כי גזירת הדין אינה תוצר של נוסחה מתמטית מדויקת הנגזרת רק ממספר העבירות והוראות החיקוק הרלבנטיות. בגזירת הדין מעורבים שיקולים שונים שלעיתים לאחד מהם ניתן משקל יתר. כך בעניינו, המדינה ובית המשפט בעקבותיה, מצאו ליתן משקל יתר לעקרון פיצוי נפגעי עבירות הסחיטה בהקדם האפשרי, בהתחשב בגילם של הקשישים הנפגעים והרצון להיטיב נזקם בעודם בחיים כך שיוכלו ליהנות מהפיצוי. איננו סבורים כי נפלה טעות מלפני בית המשפט שנתן לשיקול זה משקל מכריע בגזירת הדין.

11. טענתו של הסניגור כי הקלה שניתנת למי ששילם פיצוי ונמנעת ממי שאין ידו משגת לשלם פיצוי כמוה כ"קניית צדק בכסף" טוב לה שלא היתה מועלית כלל. נזכיר, כי בעניינו הפיצוי אינו אלא החזרת כספים שנגזלו מהקשישים בבחינת "הוצאת בלעו של הגזלן מפיו" ושלא נועד להעשיר את כיסו של הנפגע אלא להחזיר המצב לקדמותו ואין בינה לטיעון מרחיק הלכת של "קניית צדק בכסף" ולא כלום.

לאור כל האמור לעיל לא מצאנו להתערב בגזר דינו של בית המשפט.

הערעור נדחה.

ניתן היום, כ"ו בשבט התשע"ח (11.2.2018).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א ה